

74 [61]. APOLLODOROS

1. CLEM. Str. II 130 [II 184, 14 St.; s. oben II 133, 12] Ἀπολλόδοτος [so] ὁ Κυζικηνὸς τὴν ψυχολογίαν [d. i. ψυχικὴν ἡδονήν, τέλος ὑπάρχειν].
2. DIOG. IX 38 [s. II 82, 23] φησὶ δὲ καὶ Ἀπολλόδωρος ὁ Κυζικηνὸς Φιλο-
5 λάωι αὐτὸν [Demokrit] συγγεγονέναι.
3. PLIN. N. H. XXI 167 *adiecit his* [Mirabilien der Cheirokmeta s. II 212, 11] *Apollodorus adsectator eius* [des Demokrit] *herbam aeschynomenen*.

75 [62]. NAUSIPHANES

A. LEBEN UND LEHRE

- 10 1. DIOG. PROOEM. I 15 Δημόκριτος οὐ πολλοὶ μὲν, ἐπ' ὀνόματος δὲ Ναυσι-
φάνης [καὶ Ναυκύδης], ὧν Ἐπίκουρος.
2. — IX 64 [Ρυτθον] καταληφθεὶς δὲ ποτε καὶ αὐτῶι λαλῶν καὶ ἐρωτηθεὶς
τὴν αἰτίαν ἔφη μελετᾶν χρηστός εἶναι. ἐν τε ταῖς ζητήσεσιν ὑπ' οὐδενὸς κατεφρο-
νεῖτο διὰ τὸ <καὶ δι>εξοδικῶς λέγειν καὶ πρὸς ἐρωτήσιν· ὅθεν καὶ Ναυσιφάνην ἤδη
15 νεανίσκον ὄντα θηραθῆναι. ἔφασκε γοῦν γίνεσθαι δεῖν τῆς μὲν διαθέσεως τῆς Πυρ-
ρωναίου, τῶν δὲ λόγων τῶν ἑαυτοῦ. ἔλεγέ τε πολλάκις καὶ Ἐπίκουρον θαυμάζοντα
τὴν Πύρρωνος ἀναστροφὴν συνεχῆς αὐτοῦ πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ [aus Anti-
gonos v. Kar. S. 36 Wil.].
3. — IX 69 διήκουσε τοῦ Πύρρωνος . . . [neben Hekataios und Timon] ἔτι
20 τε Ναυσιφάνης <ὁ> Τῆιος, οὗ φασὶ τινεὶ ἀκούσαι Ἐπίκουρον. Vgl. IX 102.
4. SUID. Ἐπίκουρος . . . ἀκούσας δὲ Ναυσιφάνους τοῦ Δημοκρίτειου καὶ
Παμφίλου τοῦ Πλάτωνος μαθητοῦ. . .
5. CIC. d. nat. d. I 26, 73 *sed hunc Platonium* [nämlich Pamphilos]
mirifice contemnit Epicurus: ita metuit, ne quid umquam didicisse videatur.
25 *in Nausiphane Democriteo tenetur, quem cum a se non neget auditum,*
vezat tamen omnibus contumeliis. atqui si haec Democritea non audisset,
quid audierat? quid est in physicis Epicuri non a Democrito? Vgl. ebenda
33, 93.
6. DIOG. X 14 Ἀρίστων δὲ φησιν ἐν τῶι Ἐπικούρου βίωι τὸν Κανόνα γρά-
30 ψαι αὐτὸν ἐκ τοῦ Ναυσιφάνους Τρίποδος, οὗ καὶ ἀκούσαι φησιν αὐτός, ἀλλὰ καὶ
Παμφίλου τοῦ Πλατωνικοῦ ἐν Σάμωι. ἀρξασθαι τε φιλοσοφεῖν ἐτῶν ὑπάρχοντα
δυσκαίδεκα [328].

7 *apollodotus* Vd, vgl. Zeile 2 auf den Iologen Apollodor bezieht dies O. Schneider *Nicand.* S. 185; an einen Irrtum des Plinius (Demokritos-Bolos sei vielmehr von A. abhängig) denkt M. W. *Pauly-Wiss. R.-E.* I 2895 11 [καὶ Ναυκύδης] Diels (alte Variante zu Ναυσιφάνης): καὶ ναυκύδης F: καὶ λακύδης Φ N. als Vermittler von Demokrit zu Epikur vgl. Von der Mühl *Festgabe für Kägi* S. 174 12 [καὶ] αὐτ. Cobet 14 <καὶ δι>εξοδικῶς Wilamowitz: διεξοδικῶς schon Kühn 19 διήκουσε BF: διήκουε P 20 <ὁ> Diels 29 ἄριστον οἱ δὲ φασιν Hss.: verb. Cobet

7. SEXT. adv. math. I 2 die Abneigung Epikurs gegen die Mathematik erklärt sich auch διὰ τὴν πρὸς Ναυσιφάνην τὸν Πύρρωνος ἀκουστὴν ἐχθρὰν· πολλοὺς γὰρ τῶν νέων συνείχε καὶ τῶν μαθημάτων σπουδαίως ἐπεμελεῖτο, μάλιστα δὲ ῥητορικῆς. γενόμενος οὖν τούτου μαθητῆς ὁ Ἐπίκουρος ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν αὐτοῦ διδασκτοῦ εἶναι καὶ αὐτοφυῆς φιλόσοφος ἠρνεῖτο ἐκ παντὸς τρόπου, τὴν τε περὶ αὐτοῦ φήμην ἐξαλείφειν ἐσπευδε, πολὺς τε ἐγένετο τῶν μαθημάτων κατήγορος ἐν οἷς ἐκεῖνος ἐσεμνύετο. φησὶ γοῦν ἐν τῇ Πρὸς τοὺς ἐν Μυτιλήνῃ φίλους ἐπιστολῇ [fr. 114 Us.] ὄϊμα δὲ ἔγωγε τοὺς βαρυστόνους καὶ μαθητὴν με δοξάζειν τοῦ πλεῦμονος εἶναι μετὰ μειρακίων τινῶν κραυπαλῶντων ἀκούσαντα, νῦν ἄπλευ-
 10 μονα' καλῶν τὸν Ναυσιφάνην ὡς ἀναίσθητον· καὶ πάλιν προβάς πολλά τε κατειπῶν τάνδρὸς ὑπεμφαίνει τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν αὐτοῦ προκοπὴν λέγων 'καὶ γὰρ πονηρὸς ἀνθρώπος ἦν καὶ ἐπιτετηδευκῶς τοιαῦτα, ἐξ ὧν οὐ δυνατόν εἰς σοφίαν ἐλθεῖν', ἀνισσόμενος τὰ μαθήματα. — PAP. HEBE. 1005 fr. 24 (verm. aus Epikurs Brief Πρὸς τοὺς ἐν Μυτιλήνῃ φίλους) aus Philodem Πρὸς τοὺς (< . . . . >)
 15 (Voll. Herc. coll. alt. I 132 ff.) <αὐτοῦ> ταῖς ἡμερ(οκ)ωμίας ἐν Τέωι συσχόμενος π(ρὸ) τοῦ σοφιστεῦσαι, τοῦ τ' Ἀναξαγόρου ἀναγινώσκοντος καὶ Ἐμπεδοκλέους καὶ περὶ ταῦτα τερθρευομένου κατατεταμένως' ἢ πάλιν ὁ τοὺς Ἐρμοκοπίδας ἐν Τέωι συ(σ)τήσα(ς) κατὰ Δ)ημόκριτον καὶ (Λεύκιπ)πον πραγματευ(ο)μένου ἀκουσομένους'.

8. DIOG. X 13 τοῦτον [Epikur] Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς Ναυσιφάνους 20 ἀκούσαι φησὶ καὶ Πραξιφάνους· αὐτὸς δὲ οὐ φησιν, ἀλλ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ Πρὸς Εὐρύλοχον ἐπιστολῇ [fr. 123 Us.]. Vgl. 67 A 2 m. Anm.

9. — X 7 [Epikur] καὶ ἐν ταῖς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα βίβλοις ταῖς Περὶ φύσεως τὰ πλεῖστα ταῦτά λέγειν καὶ ἀντιγράφειν ἐν αὐταῖς ἄλλοις τε καὶ Ναυσιφάνει τὰ πλεῖστα, καὶ αὐτῇ λέξει φάσκειν οὕτως ἄλλ' ἴτωσαν(?)· εἶχε γὰρ ἐκεῖνος ὠδίνων 25 τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος καύχησιν τὴν σοφιστικὴν, καθάπερ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀνδραπέδων [fr. 93 Us.]. καὶ <τὸν> αὐτὸν Ἐπίκουρον ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς περὶ Ναυσιφάνους λέγειν· ταῦτα ἦγαγεν αὐτὸν εἰς ἕκστασιν τοιαύτην, ὥστε μοι λοιδορεῖσθαι καὶ ἀποκαλεῖν διδάσκαλον [fr. 113 Us.]. 'πλευμόνα' τε αὐτὸν ἐκάλει καὶ ἄγραμματον καὶ ἄπατεῶνα καὶ πόρνην [fr. 236 Us.].

---

1 vgl. Mutschmann *Herm.* 50 (1915) 339 ff. 7 φίλους Diog. X 36: φιλοσόφους Sext., Diog. X 7 8 δόξειν Hss.: verb. Crönert 9f. vgl. Zeile 28 12 δύναται N 13 herausgehoben von Crönert *Kol. u. Mened.* S. 174 16 π(ρὸ) Vogliano, die Oxf. Abschr. gibt π . . . , <μετ' αὐ>τοῦ Crönerts auch wegen des Raums unmöglich 17 ο nach πάλιν Neapl. Oxf.: übersah Crönert 18 συστήσα(ς) Vogliano. Dazu Diels: »Ich verstehe: Epikur sagt, er habe vor seiner Professur teilgenommen an den Frühschoppen (*potare de die*) des Nausiphanes, der aus Anaxagoras und Empedokles vorlas und darüber eifrig spintisierte. Die zweite Stelle heißt: 'der die als Verüber von Straßenuk bekannten Studenten um sich sammelte, die seine Vorlesung nach dem System des Demokrit und Leukipp hören sollten'. Vgl. *Vorsokr.* 4. Aufl. I S. IX 19 Ναυσιφάνους F γρ. P² 21 εὐρύλοχον P¹: εὐρύδοκον BP²F: verb. Menage 23 ἄλλας BP 24 ἄλλ' ἴτωσαν· εἶχε γὰρ ἐκεῖνος Usener: ἄλλετως (εἶτω/// P¹: ἤτις F¹) ἄλλ' εἶχε γὰρ κείνος BP¹F¹ 26 <τὸν> Diels ταῖς P: fehlt BF .28 διδ. nach Mutschmann *Herm.* a. O. 340¹ Schimpfwort ~ γραμματοδιδάσκαλον: <μῖσο>διδάσκαλον oder διδάκτυλον wie umgekehrt τετράπηχης Plato de rep. 426 D H. Schöne: δύσκολον Usener

B. FRAGMENTE

ΝΑΥΣΙΦΑΝΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ

Vgl. *Ions* Τριαγμός c. 36 B, *DIOG.* x 14 [oben A 6] und II 140, 7. *GAL.* Subfig. empir. p. 63, 12 Bonnet *Hippocras . . . non utique per deum interrogans eum qui per tria sermonem* [d. i. οὐ τοί γε μὰ Δί' ἐρωτῶν τὸν Διὰ τριῶν λόγον] *sicut Serapio neque Tripodem sicut Glaucias*. S. bes. *Diotimos* c. 76, 3. Die Fragmente sind nur auszugsweise erhalten.

1. *PHILOD.* *Rhet.* II p. 48 *Sudh.* c. 34, 1 <τὸν οὖν φυσικὸν τὴν ῥητορικὴν ἔξιν ἔχειν κατὰ τὸ εἶρη>μένον φήσει τις, κἂν μηδέποτε ῥητορεύσει διὰ τὸ μὴ προσ-
10 ἰέναι τοῖς κοινοῖς. καὶ γὰρ τεκτονικὴν φαμεν ἔξιν ἔχειν οὐ τὸν ἐνεργοῦντα μόνον οὐδ' εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ἀποβλέποντες, ἀλλ' εἰς τὸ δύνασθαι λαβρόνθ' ὕλην καὶ τὰ προσήκοντ' ὄργανα δημιουργεῖν τὸ ἀπὸ τῆς τεκτονικῆς ἔργον, ὡς ἐπ' ἰατρικῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. ὥστε πῶς οὐχὶ καὶ τὴν ῥητορικὴν τῷ φυσικῷ φησάμεν ἀκολουθεῖν, εἴπερ ἄρα παρατεθέντων πραγμάτων, ἐν οἷς ὁ πολιτικὸς
15 καὶ ῥήτωρ ἀγαθὸς οἰνεῖ δημιουργεῖν τὴν ὀρθὴν δημηγορίαν, δύναται' ἂν κατὰ τρόπον ὡσεὶ καὶ τις ἄλλος διαλεχθῆναι περὶ αὐτῶν;

2. Die weiteren Auszüge Philodem's sind noch weniger genau: *Rhet.* 4, 10 [II p. 5 *Sudh.* vgl. *Arnim Dio* (Berl. 1898) S. 46 ff.] ὁθεν καὶ Ν. οὐκ ἀπέδρα- λέγει γὰρ προαιρησέσθαι τὸν σοφὸν ῥητορεύειν ἢ πολιτεύεσθαι. 22, 2 [p. 33]
20 ἀλλὰ πᾶν ἡγησάμενος εἶναι τὸ τίμιον καὶ ἀξιόλογον ἐν ταῖς παρὰ τῶν πολλῶν δόξαις καὶ μνήμαῖς ἐπὶ πολιτικαῖς δεινότησιν ἢ ταῖς κενῶς κομπουμέναις ἀρεταῖς καὶ καλοκαγαθίαις, ἐπὶ ταῦτα ἀγειν τὸν ἀριστον προεἶληφε συλλογισμὸν. c. 37, 3 ἅμα δ' ἐπὶ νομοθεσίας κατεφέρετο. II, 1 [p. 1] ἀλλ' ἀντικρυς ἔφησεν <ὄτιοῦν> δυνήσεσθαι πείθειν τοὺς ἀκούοντας τὸν φυσικὸν καὶ σοφόν· καὶ τὸν σοφὸν οὐκ ἐν
25 ἀμφισβητήσῃ κατέλιπεν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἔφη τοῖς λόγοις ἀξίειν ἐν<θ'> ἂν βούληται

DER DREIFUSS

1. Man wird behaupten dürfen, daß der Physiker nach dieser Darlegung die Fähigkeit zum Redner besitzt, auch wenn er niemals als Redner sich betätigt hat, weil er dem öffentlichen Leben fern blieb. Wir behaupten ja doch auch, es besitze jemand die Fähigkeit zum Bauen nicht bloß, wenn er diese Fähigkeit ausübt, oder im Hinblick auf die Tätigkeit als solche, sondern im Hinblick auf das Vermögen mit Baumaterial und den nötigen Werkzeugen das Bauwerk auszuführen, wie bei der Arzneikunst und den übrigen Wissenschaften. Wie sollten wir also nicht auch von der Redekunst behaupten dürfen, sie stehe dem Physiker zu Gebote, wenn er nämlich Angelegenheiten gegenüber, bei denen sich der Politiker und Redner tüchtig erweist die richtige Volksrede gleichsam zu zimmern, ebenfalls imstande ist, sich darüber gehörig auszusprechen, so gut wie irgend ein anderer!

2 zum Titel vgl. *Ilberg Neue Jahrb.* 10 (1907) 409¹ 4 vgl. *Deichgräber Griech. Empir.* S. 83. 276 8 ff. Die aufgenommenen Ergänzungen von *Sudhaus* sind nicht bezeichnet 22 ἀγειν *Arnim* S. 47: ἢ<χ>ῆναι *Sudhaus* 23 <ὄτιοῦν> *Diels*: <λέγε>ιν *Sudhaus* 24 πείθειν τοὺς ἀκούοντας *Arnim*: πείσειν <δ' ὁ>πακούοντας *Sudh.* 25 ἐν<θ'> *Ias Crönert*: ἐ<φ' ὁ> *Sudh.*

- τοὺς ἀκούοντας. 15, 4 [p. 19] τοιοῦτον γὰρ κἂν (ἐν) ἔτος ἀνδρα τις ἔχηι συνζώντα καὶ μὴ βραχεῖς χρόνους ὀμιλοῦντα, καὶ τοῦτο πλεοναζόντως δύνασθαι ἂν καὶ παρακολουθεῖν. 25, 1 τὴν γὰρ αἰτίαν τῆς πειστικῆς δυνάμεως οὐκ ἐξ ἱστορίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰδήσεως τῶν πραγμάτων παραγίνεσθαι φησιν, ὡσθ' ὁμοίως αὐτῶι
- 5 πείθῃ ἂν ὁ φυσικὸς ὁποιοοῦν ἔθνος. Diese Unterweisung erstreckt sich 14, 3 [p. 5] περὶ ἓνα τὸν εὐφυῆ καὶ πρόθυμον. 15, 9 [p. 7] Widerlegung: ἔτι τίς ἂν εἴδῃσιν ἔχων ὁ φυσικὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἀπὸ ταύτης δύναιτο πείθειν αὐτούς; ἀρὰ γε τὴν ἐκ τίνων ἢ ποῶν στοιχείων συνεστήκασι [n. die Menschen]; καὶ τίς ἂν διὰ ταυτὶ πείθειν περὶ ὧν ἂν διεξίηι δύναιτο τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον
- 10 ἢ τοῖς . . . 16, 2 [p. 8] τὸ συγγενικὸν τέλος [das angeborene Lebensziel; vgl. Epikur p. 63, 1 Us.], ὅπερ ἔστιν ἡδεσθαι καὶ μὴ ἀλγεῖν, ἀλλὰ (εὐθύς ἕκαστος) ἀνθρώπος πρὸς τοῦτο φέρεται καὶ χωρὶς τῆς τούτων προσδοκίας εἴτ' ἀλόγως εἴτε λελογισμένως οὔτε διώκειν τοῖς ὄλοις οὐδὲν οὔτε φεύγειν, μᾶλλον δ' οὐδὲ τὰ ζῶια ἄλλον ἐνδέχεται τρόπον. 7, 2 [p. 9] καὶ γὰρ οὕτως τὰ μέγιστα λέγων
- 15 ἂν πείθῃ πολλὴν προθυμίαν καὶ τῶν πολλῶν πρὸς τοῦτο παρεχομένων, διότι πειστικὸν ἔστι τὸ γινώσκειν, πρόθεν ἦκει τὸ συμφέρον. ἄνευ γὰρ τῆς περὶ τούτου [n. τοῦ τέλους] πειθοῦς ἀχάριστοι γινόμενοι τοῖς προδιδάξασι, τῶν ἄλλως πειθόντων οὐκ ἂν πεισθεῖεν (οὐδενί). 8, 2 [p. 10] τὸν φυσικὸν μόνον, τοῦτο θεωρηκότα, τῶι γινώσκειν ὁ βούλεται ἢ φύσις καὶ λέγειν καὶ λέγοντα τὸ πρὸς τὴν βού-
- 20 λησιν (ἀποδιδόναι), δηνήσεσθαι πείθειν. 22, 2 [p. 16] ἄπερ ἂν εἰδῶσιν βουλομένους τε καὶ μὴ μεταμελησομένους διὰ τὸ συμφερόντως βουλευέσθαι [nämlich ol ῥήτορες τοὺς πολλοὺς]. 23, 1 [p. 17] πάντα δυναμένου πείθειν καὶ περὶ ὧν αὐτοὶ προπεπεισμένοι δι' αὐτῶν εἰσι, ληφομένου τούτους πολλοὺς συνομολογήσαντας. Stil: 18, 3 [p. 27] θαυμαστὸν μὲν οὖν φυσιολόγου καὶ τὴν λαλίαν ὡς συνεστῶσαν ἀκρως
- 25 κατ' εὐοδίαν τῶν ὀμιλημένων καὶ μεταφοραῖς ἐπὶ τὸ ἀγνοούμενον πρᾶγμα ἄριστα μετενηγεμένην καὶ οὐ πλάσματι κενῶι καὶ νόμωι γεγονύσαν ἀλλὰ τῆι τῶν πραγμάτων φύσει καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν. Logik: 33, 7 [p. 46] ἐπεὶ καὶ τὰκόλουθον καὶ τὸ ὁμολογούμενον ἐν τοῖς λόγοις ἐνορᾶν καὶ τίνων ληφθέντων τί συμβαίνει, ληπτέον οὕτως ὑπὸ τὴν τῶν ὄλων διάγνωσιν, ἄλλως δ' οὐ νομιστέον ἐγγίνεσθαι.
- 30 46, 8 [p. 47] πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀπὸ τῆς φυσικῆς καὶ μετὰ λόγου τῶν τε ἀδήλων σταθμῆσεως καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιλογιστικῆς θεωρίας ἀλίσκετ', ἄλλως δ' οὐδαμῶς, ὥστε καὶ ὁδῶι γίνεσθαι καὶ οὐκ ἰδίαις τινῶν ἐμπειρίαις τὰ πράγμαθ', ὡς φασιν, οὐκ εἰδῶτων. Unterschied von Philosophie und Rhetorik: 24, 9 [p. 36] καὶ μόνον δεῖν οἰόμενος τῶι σχηματίσαι διαφέρειν σχεδὸν τὸν τε τοῦ
- 35 σοφοῦ λόγον καὶ τὸν τοῦ πολιτικοῦ ῥήτορος, ὡσπερ δὴ ταῖς διανοήσεσι μὲν οὐ διαφέροντας τοὺς τὴν ἀλήθειαν κατὰ φύσιν ἐγνωκότας τῶν πολιτικῶν ῥητόρων, σχηματῆ δὲ μόνον λόγων, καὶ ταῦτα πρὸς οὐδένα λόγον κατασκευασμένων. Widerlegung: τί γὰρ ὁ συλλογισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή δύνατ', εἰ ταῦτό τι σημαίνει τῶι ἐνθυμήματι καὶ παραδείγματι; 26, 1 [p. 38] (δεικνύ)ει χρήσιμον διαλογισμὸν

1 τοιοῦτον Diels: σοφὸν Arnim; das Folgende nach Arnim. S. 48. 56

6 τίς ἂν Diels: πῶς ἂν Sudh.: ποῶν Arnim; das Folgende wie Arnim S. 50. 51 11 ἡδεσθαι κάπαθειν Philippson *Arch. f. Gesch. d. Phil.* 23 (1910) 439, der überhaupt zu Naus. zu vergleichen ist (εὐθύς ἕκαστος) Diels: εἰ) μὲν (ἔσ)τι τ(ι)ς Sudh. 14 ἐνδέχεται Diels: ἐπιδ(έ)χεται Sudh. 15 ff. nach Arnim S. 52—55 26 μετενηγεμένων Pap.: verb. Crönert 30—37 nach Arnim S. 59. 60 31 ἐπ. θεωρ. vgl. Deichgräber a. O. S. 277 39 (δεικνύ)ει χρ. δ. . . φανερώων ἀεὶ Diels: ἐκ)τ(ίθησιν ἀ)εὶ χρ. δ. . . φανερώων ἂν Sudh.